

ВІДГУК

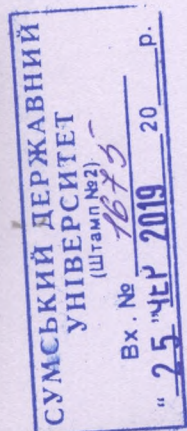
офіційного опонента к.е.н., доц. Коблянської І. І. на дисертаційну роботу Гончаренка Олексія Сергійовича на тему «Еколого-економічне обґрунтування дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції», подану на здобуття наукового ступеня кандидата економічних наук зі спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища

1. Актуальність теми дисертаційної роботи та її зв'язок з державними і галузевими програмами, планами, темами

В умовах інтеграції України в європейський економічний та соціокультурний простір все більшої значущості для вітчизняних компаній набуває необхідність імплементації ініціатив, пов'язаних із ресурсо- та енергозбереженням, трансформацією бізнес-моделей на якісно новій концептуальній основі. Розвиток в Україні моделі «зеленої» економіки актуалізує проблематику дематеріалізації бізнес-процесів, що визнано однією з головних стратегій на шляху до сталого, ресурсоефективного суспільства.

Наукове дослідження Гончаренка Олексія Сергійовича, присвячене економіко-екологічному обґрунтуванню процесів дематеріалізації виробництва й споживання продукції, виконане у руслі сучасної концепції «озеленення» економіки, яка передбачає поступову відмову від ресурсоемних моделей на користь екологічно орієнтованих та пошук і залучення альтернативних джерел створення вартості. Із цих позицій актуальність поданого до захисту дослідження не викликає сумнівів.

Дисертаційна робота Гончаренка Олексія Сергійовича виконана відповідно до Основних напрямів фундаментальних досліджень на 2014–2018 рр. (Постанова Президії НАНУ від 20.12.2013 № 179), основних засад реалізації Державної стратегії сталого розвитку «Україна–2020» (Указ Президента України від 12.01.2015 № 5/201) та тематики науково-дослідних робіт, проведених за участю автора, Сумського державного університету,

зокрема: «Еколого-економічні механізми реалізації потенціалу енерго- та ресурсозбереження національної економіки» (№ д/р 0114U001764), «Формування мотиваційних механізмів дематеріалізаційних та енергоефективних змін національної економіки» (№ д/р 0116U007180), «Механізми реалізації соціально-економічного потенціалу дематеріалізації виробництва і споживання» (№ д/р 0112U002698), «Фундаментальні засади управління екологічно спрямованою дематеріалізацією соціально-економічних систем» (№ д/р 0112U006839) та «Механізми реалізації потенціалу дематеріалізації та ресурсозбереження національної економіки в умовах інформаційного суспільства» (№ д/р 0113U001746), а також Одеського національного політехнічного університету, зокрема «Управління ризиками впровадження системи смарт-обліку в міському пасажирському транспорті на основі інтеграції смарт-інновацій, інформаційних технологій та маркетингового інструментарію» (№ д/р 0017U003804). Відповідність напрямку наукових досліджень дисертанта та використання його результатів при розробленні зазначених тем безумовно свідчить про актуальність, важливість та значущість питань, які вирішуються у дисертаційній роботі.

2. Ступінь обґрунтованості та достовірність наукових положень, висновків та рекомендацій.

У дисертації проведено узагальнення теоретичних засад та удосконалення науково-методичних підходів до еколого-економічного обґрунтування дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції відповідно до основних напрямів екологізації відтворювальних процесів суспільного виробництва та принципів сталого розвитку. Дисертаційне дослідження Гончаренка Олексія Сергійовича виконано на достатньому науковому рівні, характеризується розгорнутим критичним аналізом наукового доробку з питань дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції. У дослідженні автор, спираючись на наявні

напрацювання й досягнутий теоретико-практичний базис у цій сфері, суттєво розвинув і удосконалив науково-методичні підходи й економіко-організаційний інструментарій процедур дематеріалізації соціально-економічних систем різних ієрархічних рівнів. Теоретична і методологічна основа проведеного дослідження базується на апробованих методах логічного узагальнення та наукової абстракції, системно-структурного аналізу, порівняльного і статистичного аналізу, аналітичному та причинно-наслідкових зв'язків, економіко-математичного моделювання та балансовому тощо.

Обґрунтованість і достовірність більшості наукових положень, висновків і пропозицій, що розроблені і відображені у дисертаційному дослідженні, можна характеризувати як цілком достатні, що підтверджується використанням відповідного масиву первинних даних, зібраних дисертантом, та сучасними методами оброблення і аналізу інформації, підтверджується апробацією результатів у практичній діяльності Одеської міської ради (довідка № 618/01-41/01 від 10.04.2019 р.) та ТОВ «Проектно-виробнича компанія ІНТЕХ» (довідка № 425/7 від 10.12.2018 р.); запропоновані автором підходи до формування еколого-економічного механізму управління та стратегії дематеріалізації підприємства впроваджено в діяльність ТОВ «Зеніт» (довідка №14 від 17.12.2018 р.) Результати дисертаційного дослідження впроваджені у навчальний процес в Одеському національному політехнічному університеті (довідка №3182/166-06 від 28.12.2018 р.)

3. Ступінь новизни наукових результатів, отриманих автором дисертації.

Дисертаційна робота структурно включає анотації, вступ, три розділи, висновки, список використаних джерел на 22 сторінках і додатки на 33 сторінках. Детальний розгляд дисертації, опублікованих наукових праць та автореферату дає можливість стверджувати, що у дисертаційній роботі

Гончаренка Олексія Сергійовича розроблені теоретичні та методичні положення, наведені висновки і рекомендації щодо еколого-економічного обґрунтування дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції.

Основні положення дисертації, що містять наукову новизну, полягають у такому:

- досить ґрунтовними можна вважати запропоновані автором теоретико-концептуальні підходи до формування моделі ринку повторного використання товарної продукції широкого вжитку. При цьому автор наголошує, що сутність моделі полягає у врахуванні ринкових факторів та управлінні їх впливом на попит і поведінку споживачів для досягнення цілей дематеріалізації (*стор. 141-142 дисертації*). На основі даних підходів можна розробити систему рекомендацій до управління місткістю ринків нових і використаних товарів за рахунок впливу на такі фактори як строк корисної служби товару, ціна на нові і використані товари, ціна утилізації товарів, купівельна спроможність споживачів, трансакційні витрати тощо;

- слід відзначити розроблені автором теоретико-концептуальні підходи до побудови моделі матеріального балансу національної економіки як соціально-економічної системи з урахуванням інформаційних факторів (*стор. 63-68 дисертації*). На відміну від інших, модель представлена у фізичній (як схема руху матеріальних потоків) та економічній (на основі модифікованої виробничої функції Кобба-Дугласа) інтерпретаціях і дає можливість впливати за рахунок інформаційних факторів на еколого-економічні результати функціонування соціально-економічної системи;

- також науковий інтерес представляє удосконалений автором методичний підхід до оцінки рівня дематеріалізації продукції підприємства (*стор. 84-88 дисертації*). Запропонований підхід відрізняється від інших комплексним деталізованим розрахунком матеріаловкладень (у натуральному та вартісному вираженні) за етапами життєвого циклу продукції на одиницю послуг, що надаються з її використанням, а також

передбачає визначення індексу дематеріалізації, ідентифікацію й обґрунтування напрямів подальших дематеріалізаційних змін;

- іншим важливим результатом наукового дослідження є запропонований автором методичний підхід до оцінки соціо-еколого-економічних ефектів та ефективності дематеріалізації продукції на підприємстві (*стор. 106-111 дисертації*). Застосування даного підходу формалізує комплексну характеристику наслідків екодеструктивної діяльності, що виникають на стадіях життєвого циклу продукції;

- заслугоує на увагу концептуальний підхід до формування еколого-економічного механізму управління дематеріалізацією на підприємстві (*стор. 123-124 дисертації*), відмінними рисами якого є поетапність проведення дематеріалізаційних зрушень та урахування соціо-еколого-економічних ефектів впливу дематеріалізації на діяльність підприємства;

- також важливим науковим результатом дослідження є підходи до формування стратегії дематеріалізаційних зрушень на підприємстві (*стор. 181-186 дисертації*), які додатково враховують дію факторів внутрішнього (економічних та фінансових, рівня кваліфікації персоналу і психологічних чинників) та зовнішнього середовища (ринкову кон'юнктуру, обсяги доступних матеріальних ресурсів, ступінь забруднення довкілля, науково-технічний прогрес, домінуючу модель споживання і стиль життя, інституційні передумови розвитку дематеріалізації економіки) на дематеріалізаційні зміни.

4. Повнота викладення результатів дисертаційної роботи в опублікованих працях.

Висновки, теоретичні та науково-методичні положення, а також відповідні елементи наукової новизни знайшли відображення у 22 наукових публікаціях автора, серед них 4 обліковуються міжнародними базами даних.

Основні положення дисертаційної роботи були апробовані на 8

наукових конференціях. Публікації в повній мірі відображають розроблені в роботі теоретико-методичні положення та отримані в ході дослідження наукові результати. Обсяг і статус публікацій відповідає вимогам МОН України. В публікаціях, виконаних у співавторстві, особистий внесок здобувача відображено повною мірою.

Автореферат оформлений згідно чинних вимог МОН України, містить відомості про зміст дисертації, ступінь новизни авторських розробок, теоретичне та практичне значення отриманих результатів. Зміст автореферату викладено чітко і послідовно. Ілюстративний матеріал допомагає зрозуміти й оцінити основні ідеї роботи.

5. Дискусійні положення дисертаційної роботи.

Поряд з перевагами роботи є окремі її положення, що носять дискусійний характер, зокрема:

1. На нашу думку, у п. 1.2 дисертації автору було б доцільно більше уваги приділити порівняльному аналізу еколого-економічних передумов впровадження дематеріалізаційних змін в Україні та провідних державах світу з метою визначення потенціалу таких перетворень та їх взаємозв'язку з цілями сталого розвитку, зазначеними у резолюції Генеральної асамблеї ООН «Перетворення нашого світу: Порядок денний у сфері сталого розвитку до 2030 року».

2. У п. 1.3 дисертації автор обґрунтовує побудову моделі матеріального балансу соціально-економічної системи, вводячи техніко-технологічні коефіцієнти ρ_{nm} , ρ_{mr} , ρ_{vm} , ρ_{msec} . Проте, у роботі не достатньо чітко зазначений механізм визначення та розрахунку цих показників. Це ж стосується й обчислення запропонованих показників корисної дії інформації та критеріїв віднесення інформації до «корисної» або «некорисної» (стор. 64, 73 дисертації).

3. З тексту роботи незрозуміло, чи дозволяє запропонований автором

у роботі алгоритм обрахунку показників оцінки рівня дематеріалізації продукції (індексу дематеріалізації продукції та коефіцієнту ефективності) (стор. 93 дисертації, с. 6–9, табл. 2, рис. 1 автореферату) отримувати порівняльні (відносні) їх оцінки для різних продуктів різних виробників (виробничих процесів), порівнювати ефективність дематеріалізаційних заходів. Така можливість значно б розширила межі застосування пропонованого підходу.

4. Під час розрахунку інтегрального річного соціо-еколого-економічного ефекту та коефіцієнту ефективності дематеріалізації продукції (стор. 105-110 дисертації) автором пропонується розподіляти результати впровадження дематеріалізаційних заходів на підприємстві на економічні, соціально-економічні та еколого-економічні. Разом із тим, запропонований автором поділ результатів за їх змістом (табл. 2.3) не є чітким та однозначним, а тому існує небезпека їх дублювання при розрахунку ефекту та ефективності дематеріалізації продукції.

5. Під час формування еколого-економічного механізму управління дематеріалізацією підприємства, авторові слід було б розглядати в якості об'єкта управління систему матеріальних потоків не лише на рівні підприємства, а і на всіх етапах логістичного ланцюга (від постачання сировини, матеріалів тощо для виробництва продукції і до її споживання, повторної переробки чи утилізації) (стор. 120 дисертації, стор. 10, рис. 2 автореферату).

6. Дисертантом у роботі визначено предмет дослідження як «еколого-економічні відносини, що виникають між державними та місцевими органами влади, суб'єктами господарювання при впровадженні дематеріалізаційних змін у процесах виробництва і споживання продукції». У зв'язку з цим, доцільно було б навести функціональні зв'язки, інституційний механізм взаємодії підприємств із державою та місцевими органами самоврядування стосовно імплементації заходів з дематеріалізації, визначити зобов'язання та права кожного із суб'єктів.

Втім, незважаючи на зазначені дискусійні положення, дисертаційне дослідження виконане на достатньо високому рівні та має високу науково-практичну цінність.

Загальний висновок.

У цілому оцінюючи дисертацію Гончаренка Олексія Сергійовича позитивно, слід підкреслити, що вона являє собою завершене, самостійно виконане наукове дослідження, важливе для розвитку практики та теорії економіки природокористування. Структурні елементи праці мають теоретичну та практичну цінність і містять елементи наукової новизни.

Тема дисертаційного дослідження є актуальною. Тематика дисертаційної роботи та її зміст відповідають профілю спеціалізованої вченої ради Д 55.051.01 Сумського державного університету та паспорту спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Дисертація та автореферат відповідають вимогам, що висуваються до кандидатських дисертаційних робіт (пп. 9, 11, 12 «Порядку присудження наукових ступенів», затвердженого Постановою КМУ №567 від 24 липня 2013 р). Автореферат дисертації повною мірою розкриває її основний зміст, головні результати та висновки, наукову новизну та практичну значущість. Опубліковані за темою дисертації наукові праці достатньо повно відображають одержані результати.

Наведені у відгуку критичні зауваження не носять принципового характеру і не впливають на загальну позитивну оцінку дисертації.

Вищенаведене є підставою для позитивної оцінки дисертації на тему «Еколого-економічне обґрунтування дематеріалізації процесів виробництва і споживання продукції», а її автор, Гончаренко Олексій Сергійович, заслуговує на присудження наукового ступеня кандидата економічних наук зі

спеціальності 08.00.06 – економіка природокористування та охорони навколишнього середовища.

Офіційний опонент,
кандидат економічних наук, доцент,
доцент кафедри економіки
Сумського національного
аграрного університету

Коблянська І.І.

Підпис засвідчую:

*Засвідчую підпис доцентів
Олександрівна Коблянська
21.06.2019*

